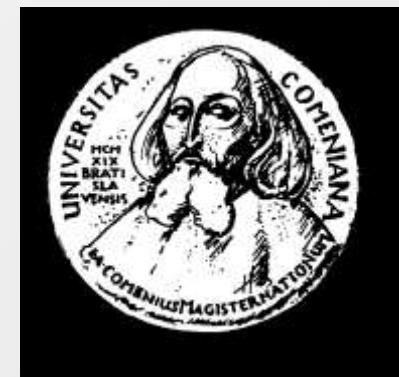

Jadrová izoméria

2-FJF-115 Fyzika
atómového jadra

Izomér - definícia

Dlhožijúca metastabilná vzbudená hladina atómového jadra...

Prakticky závisí od uhla pohľadu – čo je daný experiment schopný merať.

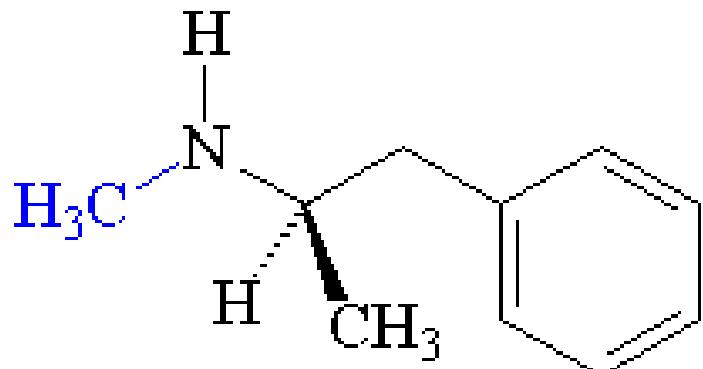
Iná definícia slovíčka „dlhožijúca hladina“

Dlhožijúca hladina = dostatočne dlho žijúca na to aby sa vytvorila príslušná atómová štruktúra.

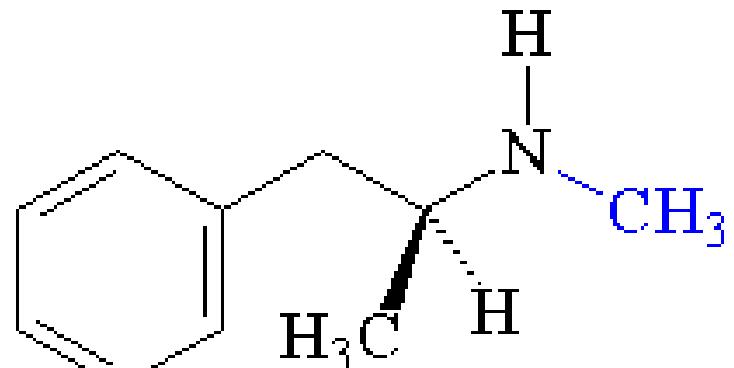
J.Cerny, J. Hardy Annu. Rev. Nucl. Sci. 27 (1977) 333

Väčšinou rádovo viac ako nanosekundy.

Molekulová izoméria

L-metamphetamin
bez psycho-aktívnych účinkov

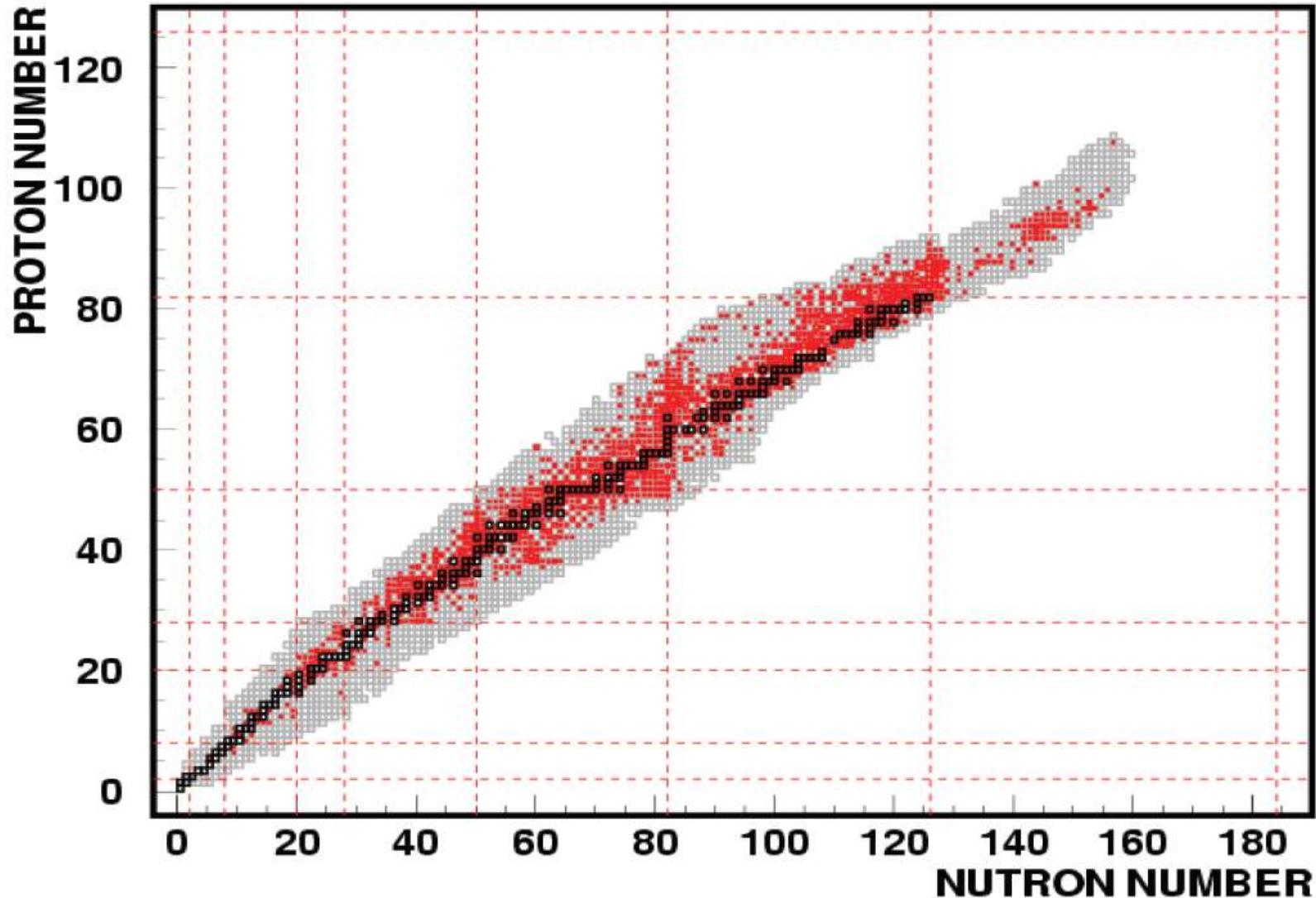
D-metamphetamin
psycho-aktívna molekula

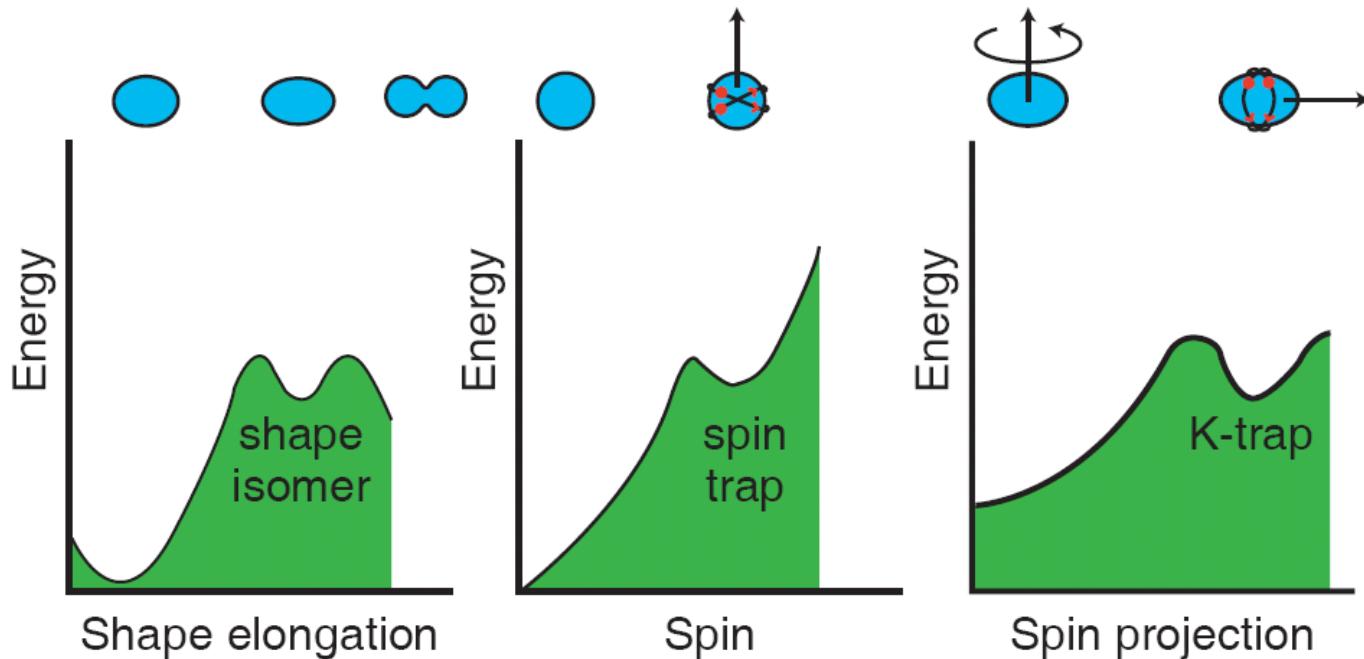
Trochu histórie

- 1917 – F. Soddy (idea)
„nuclei having the same charge and the same mass but still not identical“ – „isotopy of the second kind
(*Nature* 99 (1917) 414)
- 1921 O. Hahn (objav)
z prírodneho rozpadového reťazca ^{238}U bol popri rozpadu zo základného stavu ^{234}Pa ($T_{1/2} = 6.7 \text{ h}$) zistený aj rozpad s polčasom $T_{1/2} = 1.15 \text{ m}$
(mimochodom excitačná energia dodnes nie je známa!!!)
- 1935 Objav umelo vytvorených izomérov v izotopoch india (Szilard a Chalmers) a brómu (Kurchatov a Fermi)
Stále neexistovala teória tvorby izomérnych stavov
- 1936 – teória izoméru C.F. von Weizsäcker
(*Naturwissenschaften* 24 (1936) 813)
- 1949 – len 75 známych izomérov (*E. Segré a A.C. Helmholtz Rev. Mod. Phys.* 21 (1941) 271)
Teraz už cca 2600 izomérov a 2800 jadier

Oblasti jadrovej izomérie

Typy izomérov

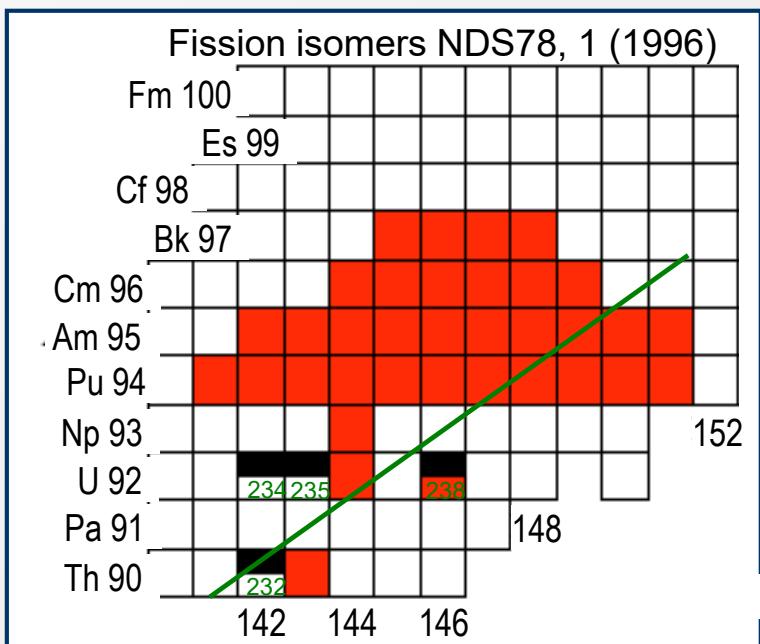
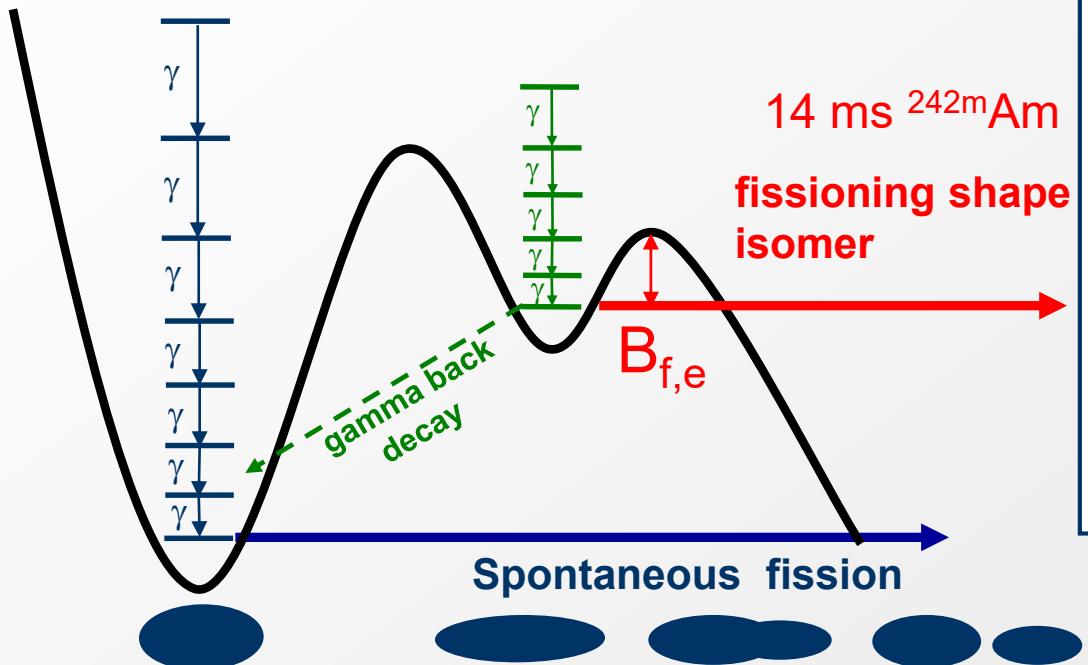
Figure 1 Excitation energy as a function of various nuclear variables. The secondary energy minima are responsible for the different kinds of isomers: **a**, shape isomers; **b**, spin traps; **c**, K-traps. In each case, the relevant nuclear shapes are illustrated; where appropriate, angular momentum vectors are shown as arrows. For both the spin trap and the K-trap, the angular momentum comes from a small number of orbiting nucleons (two are illustrated in red in each case).

P. Walker, G. Dracoulis *Nature* 399 (1999) 35 -40

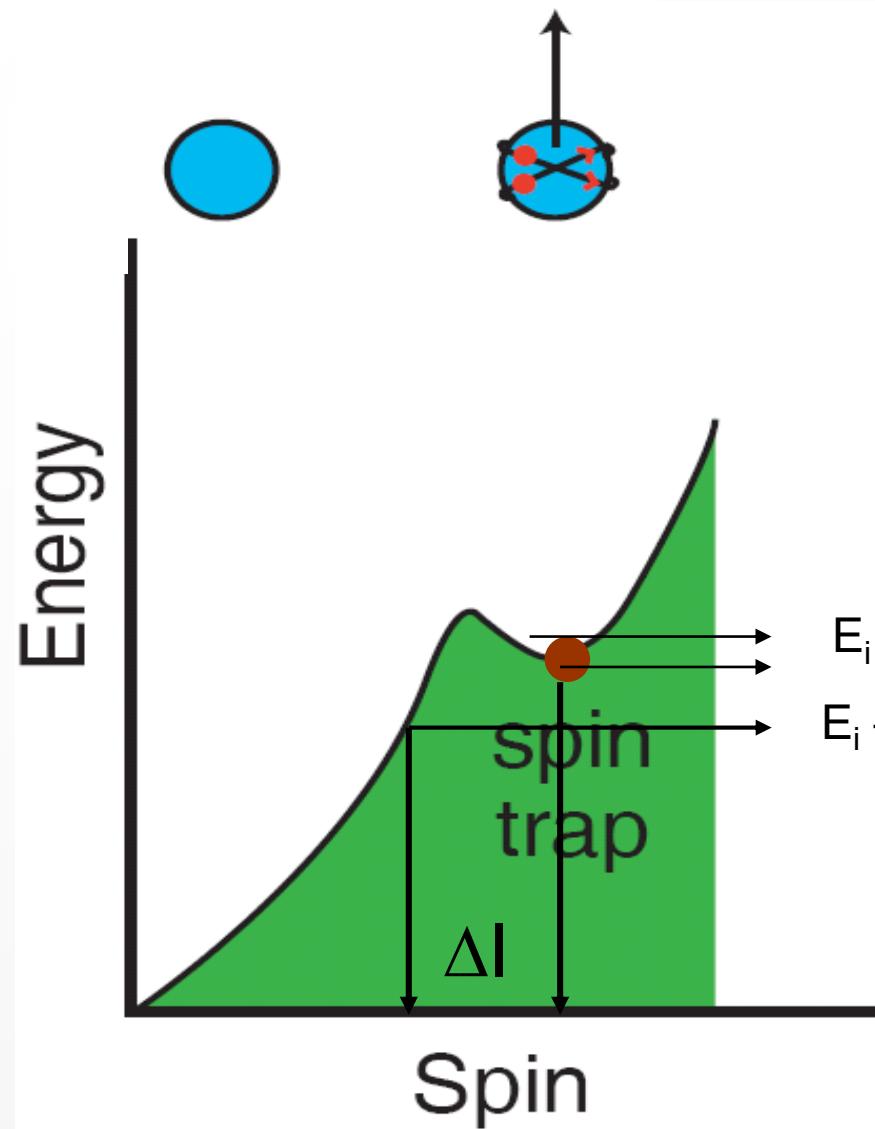
Fissioning Shape Isomers ($T_{1/2,f} \sim \text{ns-ms}$)

- Discovery: 1962 Fissioning shape isomers (V.M. Polikanov et al.)
- Populate states in the second well (typical $E^* = 2-3 \text{ MeV}$)**
- Lower and thinner $B_{\text{fis,external}}$ $\Rightarrow$ shorter $T_{1/2}$
- e.g. ^{242}Am $T_{1/2} = 141 \text{ y}$, but ^{242m}Am $T_{1/2} = 14 \text{ ms}!$

Spinová pasca

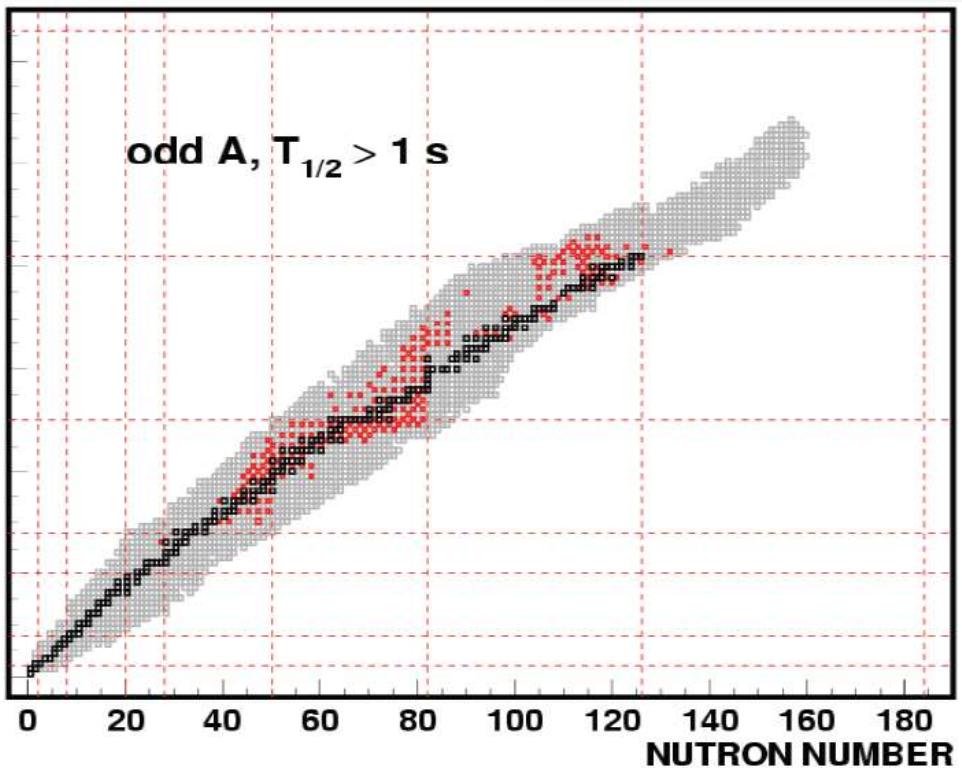
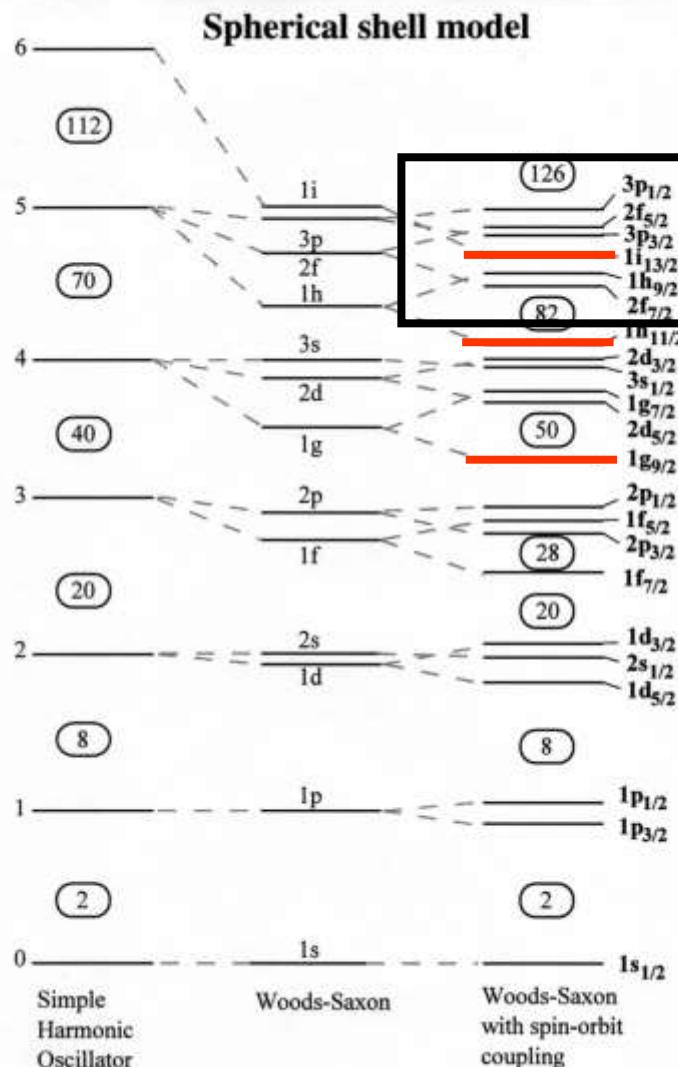

Malá zmena
spinu viedie iba
energeticky
vyššie stavy

$$E_i - E_f < 0$$
$$E_i - E_f > 0$$

Prechod na energeticky
výhodný stav si vyžaduje
veľkú zmenu spinu

Ako vznikne spinová pasca?

islands of long lived isomers

38 < N < 50

64 < N < 82

100 < N < 126

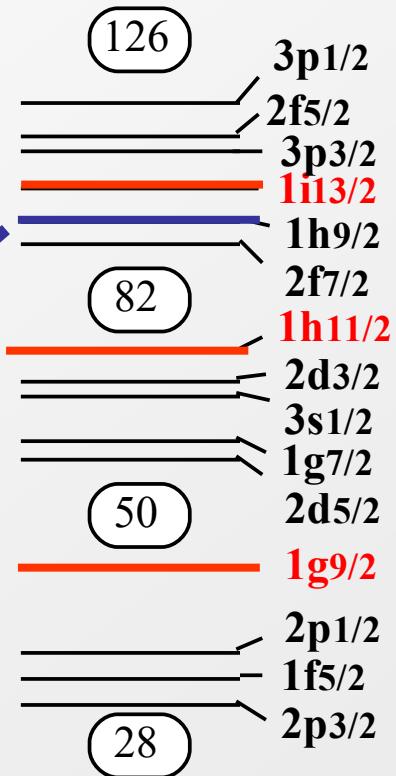
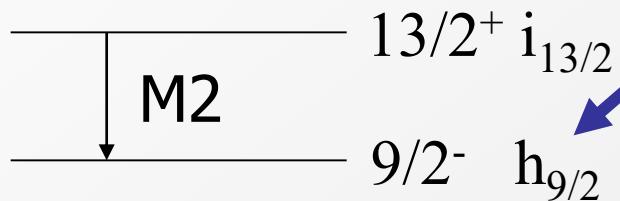
Pre formovanie spin. pasce
je klúčová prítomnosť orbitalov
s vysokým spinom

Ako vznikne spinovú pascu

Spin-orbit splitting brings down high-j states close to low-j states – large change in spin => isomers

These isomers are evidence for the shell structure of nuclei.

Izoméry v deformovanom jadre

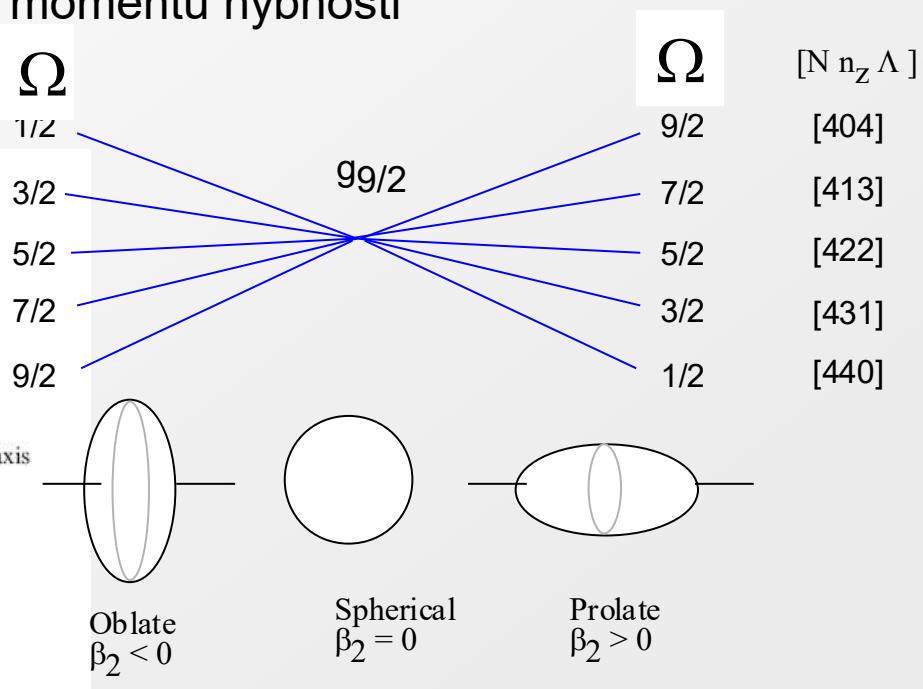
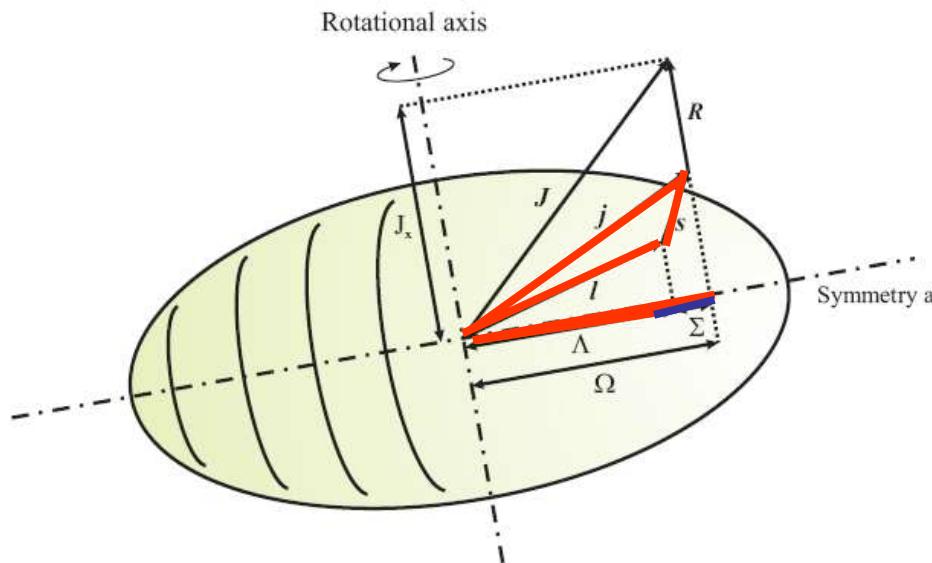
Nilssonov model opisujúci jednočasticový pohyb v deformovanom potenciáli. Zavádzajú sa nové tzv. asymptotické kvantové čísla.

j - moment hybnosti častice (orbitálny moment hybnosti plus spin)

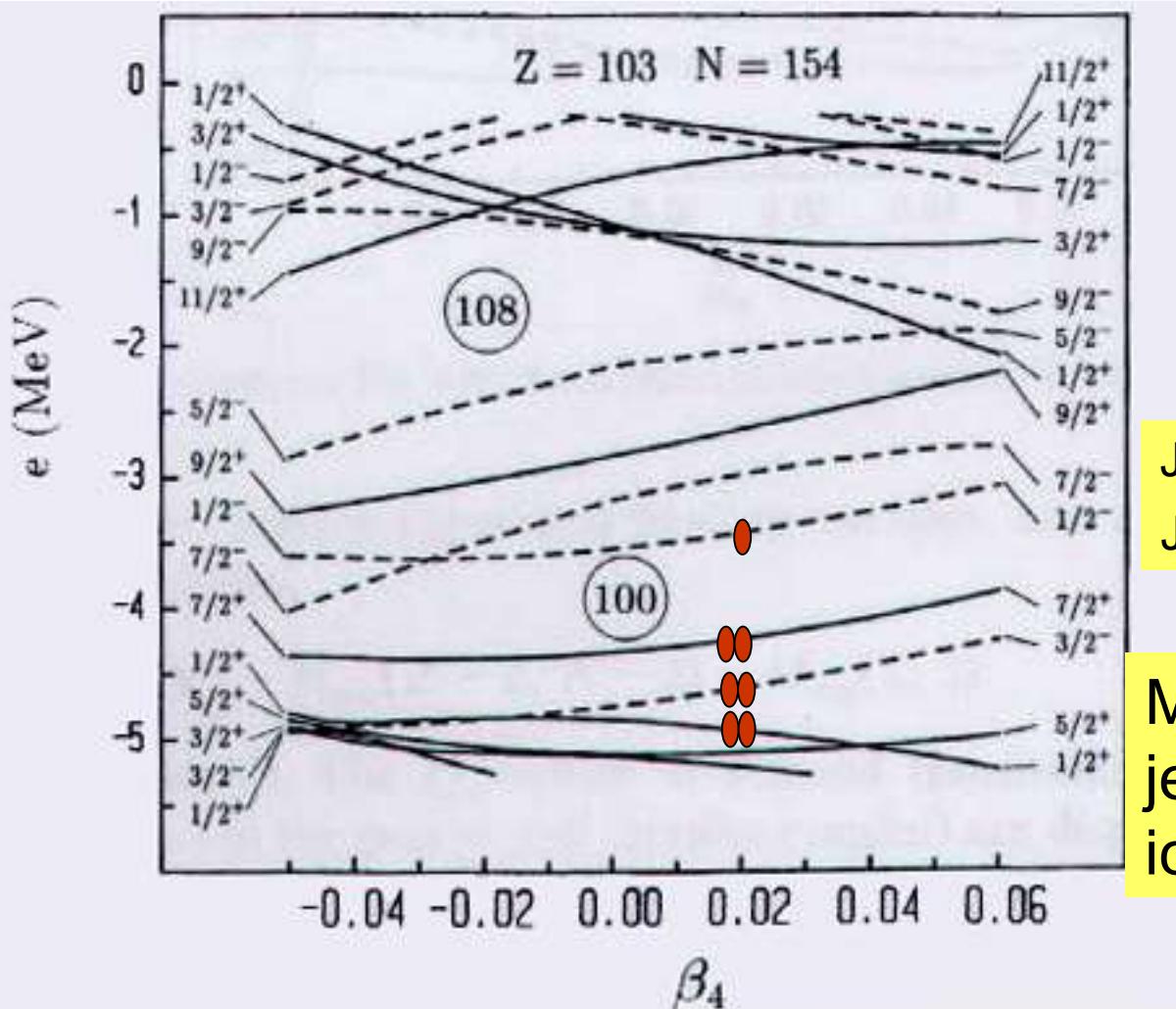
Ω - projekcia momentu hybnosti do osi symetrie (j_z)

Σ, Λ – projekcie orbitalného a spinoveho momentu hybnosti

n_z – kvantové číslo oscilátora

Jednočasticový izomér

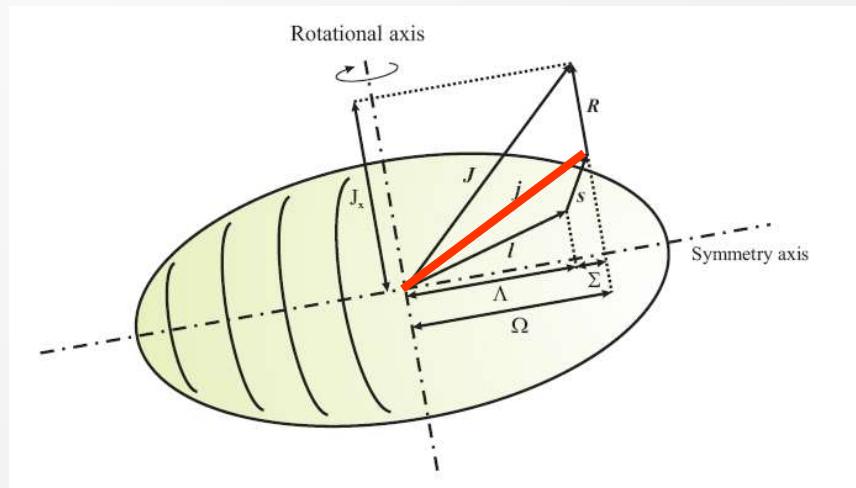
$J^\pi = 7/2^-$
 $J^\pi = 1/2^-$

M3 prechod
 Pre 100 keV rozdiel
 energii cca sekundy

Možnosť identifikovať jednočasticové hladiny, ich energiu aj charakter

K izoméry

- Izoméry kde dochádza k veľkej zmene kvantového čisla K. Čo to to K vlastne je?
- K – je priemet momentu hybnosti j do osi symetrie.

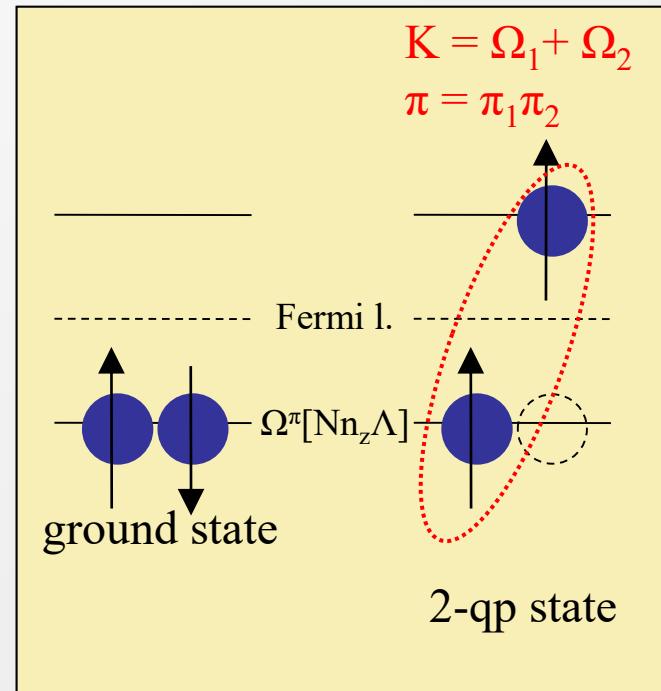
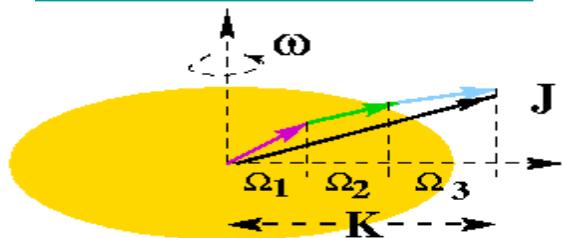

K izoméry

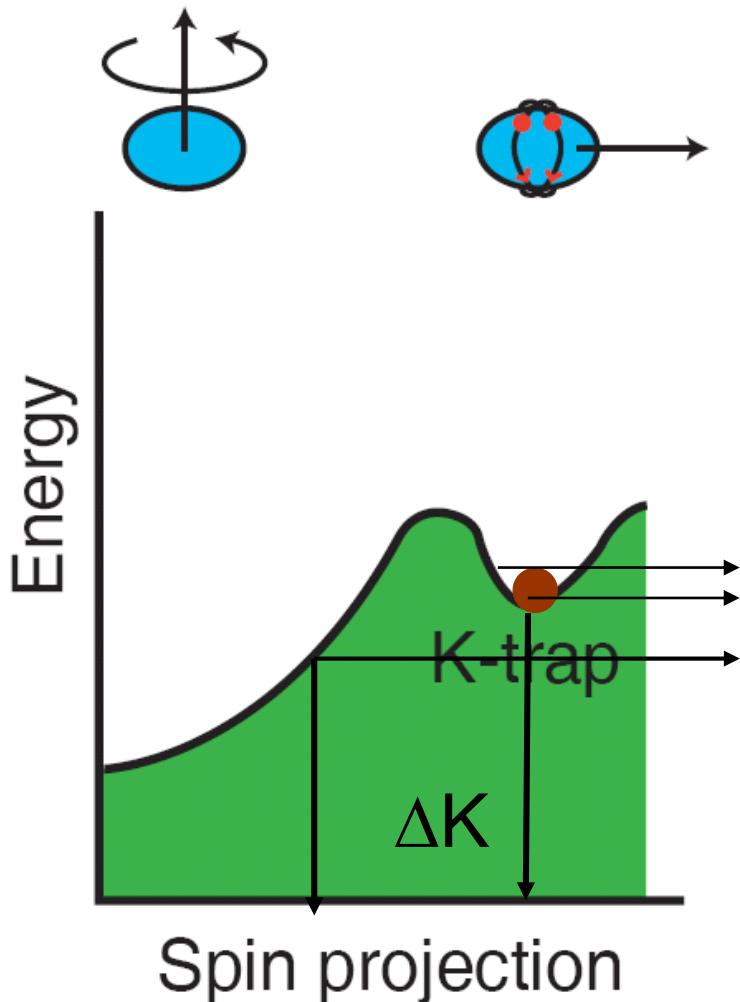
Pre jednočasticový prípad je priemet momentu hybnosti (spinu) j do osi symetrie Ω

Pri viacerých časticach je priemet celkového momentu hybnosti súčtom všetkých Ω_i

The high -K state

K pasca

Malá zmena
 K viedie iba
energeticky
vyššie stavy

$$E_i - E_f < 0$$
$$E_i - E_f > 0$$

Prechod na energeticky
výhodný stav si vyžaduje
veľkú zmenu K

K-hindrance in ^{178}Hf

Hyp. Interact. 135 (2001) 83

